

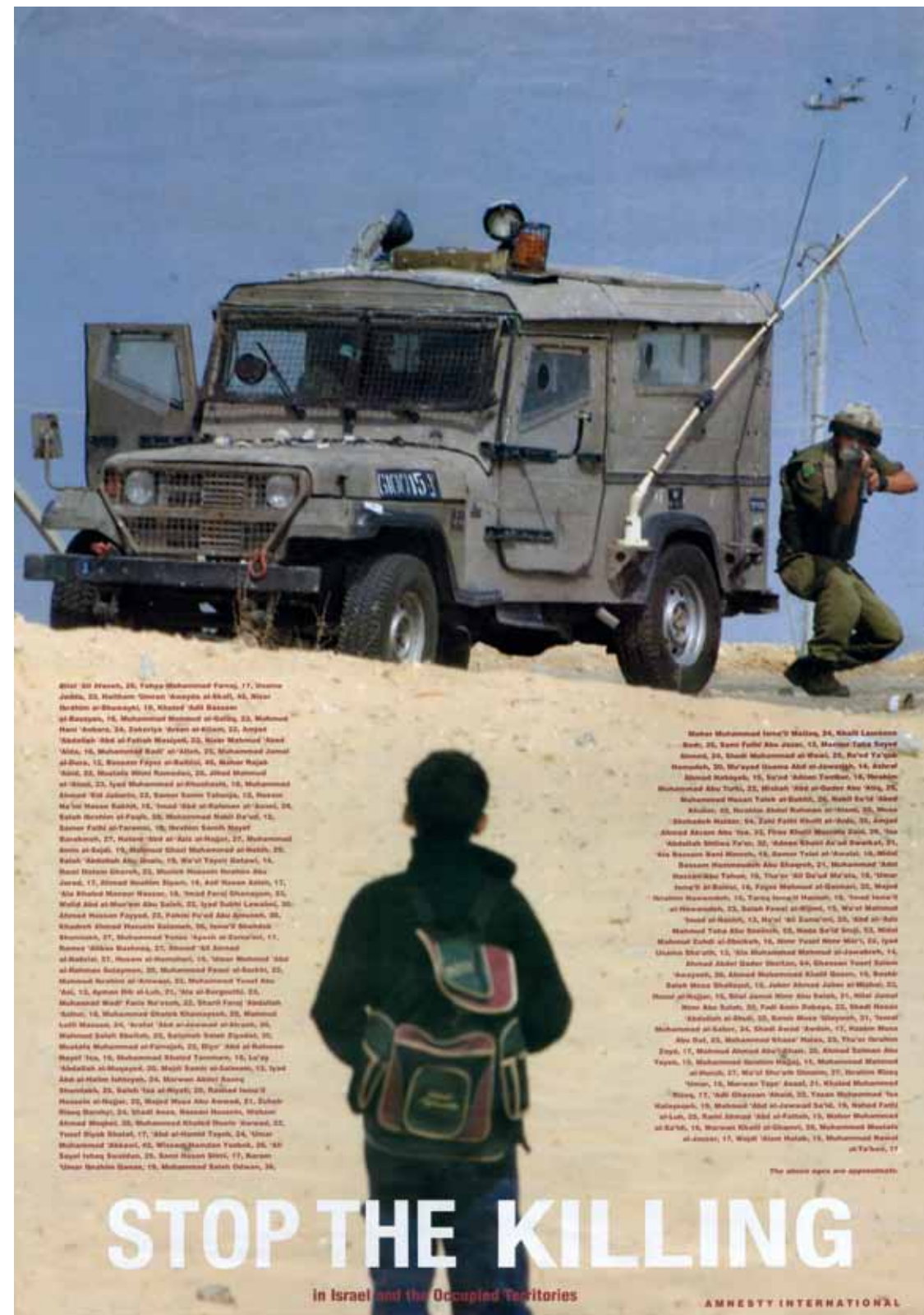
Een streven naar onpartijdigheid

Amnesty Internationals vroegste
contacten met Israël

Mensenrechtenorganisatie Amnesty International streeft sinds haar ontstaan in 1961 een reputatie van onpartijdigheid en onafhankelijkheid na. Los van elke ideologie en van elk politiek systeem bestrijdt ze mensenrechtenschendingen. Daarbij baseert ze zich op normen die zijn overeengekomen door de internationale gemeenschap. In haar inzet voor mensenrechten nagelt ze echter verschillende regeringen aan de schandpaal. Die beschuldigen de organisatie er regelmatig van niet onpartijdig en onafhankelijk te zijn. Ook in de eerste contacten met de Israëlische autoriteiten, in de nasleep van de Zesdaagse Oorlog in 1967, moest Amnesty voortdurend bewijzen dat het in de eerste plaats bezorgd was om de mensenrechten van de Palestijnen in de bezette gebieden, zonder uit het oog te verliezen dat ook de Arabische zijde van het conflict mensenrechtenschendingen beging. Dat verliep niet altijd even moeiteloos.

Wanneer het gaat over mensenrechten en niet-gouvernementele organisaties (ngo's), kan je niet om Amnesty International heen. Als een van de eerste ngo's die internationaal erkende mensenrechten verdedigde, vervulde de organisatie een pioniersrol in het opkomende mensenrechtenactivisme. In de nasleep van de Tweede Wereldoorlog werden mensenrechten meer en meer de kern van een nieuwe wereldorde, met vrede en respect voor fundamentele rechten en vrijheden als streefdoel. Op dat elan ontwikkelde zich een internationaal mensenrechtenregime met de in

Affiche van Amnesty International met een lijst van namen van gesneuvelden in de bezette gebieden, begin jaren 2000. Foto Reinhard Krause © Reuters (Amsab-ISG, Gent)

1948 aangenomen Universele Verklaring van de Rechten van de Mens (UVRM) als belangrijk uitgangspunt. Kenmerkend voor dat regime is dat de internationale gemeenschap niet langer rondzweefde in het filosofisch luchtledige, maar steeds vaker een toevlucht zocht tot normen die internationaal erkend werden. Parallel met dat mensenrechtenregime ontwikkelde zich ook een transnationale mensenrechtenbeweging, bestaande uit componenten van de burgermaatschappij of *civil society*, een brede verzameling van niet-statelijke actoren en vrijwillige organisaties buiten de overheidssfeer. Ze eiste naast de internationale gemeenschap van staten haar plaats op en stelde zich tot doel de macht van die staten in bepaalde domeinen in te perken. Allerhande sociale verenigingen vormen sindsdien het ‘onafhankelijke oog van de maatschappij’, zoals de 19e-eeuwse politieke filosoof Alexis de Tocqueville het al verwoordde.¹ De ngo’s namen in aantal toe en werden lobbygroepen met toenemende invloed op de internationale gemeenschap.

Binnen die *civil society* wordt Amnesty International beschouwd als een van de leidende niet-gouvernementele mensenrechtenorganisaties. Daarbij wordt het vaak gezien als ‘het geweten van de wereld’ en als ‘synoniem van de mensenrechtenbeweging’.² De organisatie kwam tot stand uit de overtuiging dat het publiekelijk bekendmaken van inbreuken op mensenrechten en de druk van de publieke opinie krachtige wapens zijn tegen overheidsrepressie. Als *watchdog* controleert ze of staten internationaal erkende standaarden inzake mensenrechten naleven. Een belangrijk uitgangspunt is de grondregel dat regeringen gevoelig zijn voor de publieke opinie en zich schamen over hun houding ten opzichte van hun onderdanen. Keenan wijst in dat verband op de *mobilization of shame*. Daarmee doelt hij op het onuitgesproken axioma van de mensenrechtenbeweging dat mensenrechtenschenders, zoals regeringen en militairen, in belangrijke mate blootgesteld kunnen worden aan de macht van de publieke opinie, waarbij ze gevoelig zijn voor eerverlies, schaamte...³ De *mobilization of shame* is bijgevolg een belangrijke doelstelling van Amnesty. Bij het bekritisieren van staten hoort echter ook kritiek – niet in het minst van die staten zelf – en dat ondanks dat Amnesty sinds het ontstaan een reputatie van onpartijdigheid en onafhankelijkheid nastreeft. De organisatie treedt echter vaak op in conflict-situaties en net dan is het van belang onafhankelijk en onpartijdig te opereren om zo de eigen geloofwaardigheid niet in het gedrang te brengen. Aangezien Amnesty ontstond in de context van de Koude Oorlog, werd het meer dan eens de speelbal van de grootmachten. Beducht voor de tegenstellingen die dat tijdperk kenmerkten, streefde het dus van meet af aan politieke neutraliteit na.

In mijn onderzoek ging ik na welke plaats onpartijdigheid en onafhankelijkheid innemen binnen Amnesty. Ik onderzocht de context waarin de organisatie ontstond en hoe ze sindsdien haar onpartijdigheid en onafhankelijkheid trachtte te vrijwaren. Vervolgens toetste ik die bevindingen aan een specifieke casus, namelijk Israël en wat sinds 1967 de bezette gebieden zijn, door eerst en vooral na te gaan sinds wanneer en in welke context Amnesty oog begon te krijgen voor de situatie daar. Ik vroeg me met andere woorden af of de retoriek van neutraliteit bij de organisatie wel strookte met haar daden.

Amnesty als onpartijdige organisatie?

Het startschot van Amnesty International was een tijdelijke jaarcampagne, *Appeal for Amnesty, 1961*, die de aandacht vestigde op politieke gevangenen. De geestelijke vader ervan, Peter Benenson, hoopte van meet af aan dat zijn campagne elke vorm van politisering zou overstijgen. Om dat apolitieke karakter te vrijwaren, was het de bedoeling dat elke groep medestanders in de jaarcampagne een ‘netwerk van drietallen’ op touw zette. Concreet hield dat in dat elke groep zowel gevangenen uit het Sovjetblok, als uit westerse en derdewereldlanden adopteerde.⁴ In de nasleep van het *Appeal for Amnesty, 1961* evolueerde de beweging naar een organisatie met professionele medewerkers. Amnesty International bleef zich inzetten voor politieke gevangenen, zoals het Internationaal Comité van het Rode Kruis (ICRK) zich inzette voor (krijgs)gevangenen. Beide ngo’s dienden geen politieke, maar louter humanitaire doelen.

Amnesty is echter ook op twee andere manieren apolitiek. Ten eerste is het een internationale organisatie die niet gebonden is aan het gezag van een bepaald politiek systeem en bestaat ze uit leden van verschillende landen, met verschillende (politieke) overtuigingen. Ten tweede verwerpt ze expliciet politieke vraagstukken, ze bestempelt die als irrelevant.⁵ Dat principe van onpartijdigheid werd in 1978 in de statuten opgenomen. Zeker in de context van de Koude Oorlog die ‘woedde’ toen Amnesty pas werd opgericht, was het streven naar onpartijdigheid cruciaal. Toch slaagde Amnesty erin een nauwgezette neutraliteit en respect voor internationale ideologische conflicten aan de dag te leggen. Om die ongebondenheid kracht bij te zetten, werden al van in het begin steeds gevangenen geadopteerd die onder geen beding geweld mochten hebben aangemoedigd, laat staan gebruikt. Die nadruk op het geweldloze karakter was een berekende manier om een onderscheid te maken tussen zuiver politieke en zuiver criminele daden.⁶ Politieke neutraliteit is dan ook een *conditio sine qua non* voor Amnesty. Desondanks was Peter Benenson aanvankelijk van plan om voor zijn campagne steun te vragen aan zowel Britse als buitenlandse politici, al bleek dat van bij het begin problematisch. Salvador de Madariaga bijvoorbeeld, een Spaans politicus, weigerde samen te werken met communisten, en zeer gelovige politici voelden er dan weer weinig voor om op te komen voor de rechten van atheïsten.⁷

Niet iedereen ziet Amnesty echter per definitie als onpartijdig. Autoriteiten van landen die de organisatie bekritiseert, voelen dat vaak anders aan, omdat Amnesty zich inzet voor gevangenen die net om politieke redenen gearresteerd zijn. Zowel het westerse kamp als de Sovjet-Unie beschuldigden Amnesty ervan partij te kiezen voor respectievelijk de communistische en de kapitalistische wereld. Verschillende regeringen liepen niet hoog op met de organisatie en verweten haar meermaals een ‘spionagebureau’, ‘imperialistische klik’ en ‘gevaarlijke internationale organisatie’ te zijn.⁸ Ook vanuit academische hoek wordt wel eens geopperd dat mensenrechtenorganisaties ondanks hun retoriek van politieke neutraliteit altijd wel partijdig zijn, omdat ze zich in hun werkzaamheden concentreren op die landen die geen

stabiele of functionerende liberale democratie zoals in het Westen kennen. Hoewel Amnesty zichzelf ziet als bewaker van het internationaal recht en niet van het moeilijker te vatten concept ‘democratie’, blijkt dat niet altijd makkelijk te verdedigen. De organisatie werd er regelmatig van beschuldigd partij te kiezen voor de westerse opvattingen rond mensenrechten, aangezien ze zich aanvankelijk focuste op politiek getinte artikels van de UVRM. Nochtans was haar inzet voor westerse landen zeker niet verwaarloosbaar. Al bleef het inderdaad zo dat de meeste aandacht uitging naar het communistische blok en de derde wereld en Amnesty daardoor in zekere zin minder neutraal was dan het beweerde. Door vooral op te komen voor gewetensgevangenen in ondemocratische, autoritaire regimes, verdedigde het impliciet de westerse democratie, zoals ook Ian Martin, voormalige secretaris-generaal van Amnesty (1986-1992), toegaf.⁹ Hoe het ook zij, Amnesty heeft de intentie om onpartijdig te zijn, al vallen argumenten in te brengen tegen de effectieve onpartijdigheid van de organisatie. In mijn onderzoek ging ik na of die intentie verwezenlijkt kon worden in haar contacten met de Israëlische autoriteiten.

Amnesty's eerste tussenkomst in Israël: twee katalysators

Israël trok Amnesty's aandacht al in het eerste decennium van het bestaan van de organisatie. Een eerste katalysator was de Zesdaagse Oorlog in juni 1967. Wat Amnesty in het bijzonder verontrustte, waren de talrijke meldingen van mensen die opgesloten werden zonder dat de vooropgestelde regels daarbij werden gerespecteerd. Die oorlog was uiteraard niet de eerste tussen Israël en een deel van de Arabische wereld. Het was echter wel het eerste openlijke conflict tussen beide dat Amnesty sinds de oprichting meemaakte. Bovendien had de oorlog belangrijke gevolgen voor de verhouding tussen Israël en de Palestijnen, vooral wat betreft de mensenrechtensituatie. In slechts zes dagen tijd slaagde Israël erin de Arabische staten te verslaan en een groot deel van zijn omliggende gebied te bezetten. Er vonden talloze arrestaties plaats, zowel aan Israëlische als aan Arabische zijde. Dat gaf de doorslag voor Amnesty om tussen te komen. Volgens de organisatie arresteerde de Israëlische militaire administratie tot aan januari 1970 wekelijks zo'n tachtig Arabieren onder een speciale wetgeving uit 1945, de Defence Emergency Regulations. De Britten hadden die oorspronkelijk geïntroduceerd toen Palestina nog hun mandaatgebied was.¹⁰ Op grond daarvan kon de overheid overgaan tot arrestaties en opsluitingen zonder vorm van proces. De Israëli's namen die wetgeving over en ondanks protest werd ze na de Zesdaagse Oorlog volop geoperationaliseerd. Amnesty gaf uitdrukkelijk te kennen dat het die beschouwde als een inbreuk op enkele fundamentele mensenrechten.

De tweede katalysator was de Internationale Conferentie over de Rechten van de Mens in Teheran in 1968. De Algemene Vergadering van de Verenigde Naties riep dat jaar uit tot het jaar van de Mensenrechten, om de twintigste verjaardag van de UVRM te vieren. De conferentie werd in dat kader georganiseerd en ook Amnesty woonde die bij. De deelnemers droegen de regeringen op om de principes van de UVRM daadwerkelijk in de praktijk toe te passen, want het was ook toen geen geheim

dat er een groot verschil is tussen de UVRM ondertekenen en ze effectief naleven. Ze onderlijnden dat er in een tijdperk van conflict meer dan ooit nood was aan menselijke solidariteit.¹¹ Het Midden-Oosten was zo'n regio waar conflict heerste. De conferentie paste bovendien in de context waarin steeds meer kritische stemmen de Israëlische autoriteiten veroordeelden voor hun inbreuken op de rechten van de Palestijnen. Aangezien ook Amnesty aanwezig was, kan de conferentie niet los gezien worden van de werkzaamheden van de organisatie rond Israël. In de nasleep ervan zette ze meerdere missies naar het Midden-Oosten op touw om onderzoek te voeren naar de gevolgen van de Zesdaagse Oorlog.

Deze twee katalysators maakten dat Amnesty de mensenrechtensituatie in Israël en de bezette Palestijnse gebieden op de voet ging volgen, en dat tot op vandaag.

Een eerste missie naar Israël

Israël duikt in Amnesty's archieven voor het eerst op in 1968. Toen werd de laatste hand gelegd aan de voorbereidingen van de missies naar het Midden-Oosten. Voorafgaand aan de missie naar Israël, stuurde Amnesty enkele vertegenwoordigers naar Israël's buurlanden. Een van hen, Michael Williams, woonde in Libanon een regionale mensenrechtenconferentie bij op initiatief van de Arabische Liga. Die bracht hem op de hoogte van beschuldigingen van Arabische gevangenen, die gefolterd zouden geweest zijn door Israëlische autoriteiten. Dat de Arabische Liga Amnesty daarvan op de hoogte bracht, was geen toeval, aangezien die in 1946 expliciet verklaard had de rechten van de Arabische Palestijnen te zullen verdedigen.¹² Williams reisde vervolgens door naar Jordanië om allerlei ex-gevangenen en directe getuigen te interviewen. Een eerste belangrijke fase van Amnesty's onderzoek – zicht krijgen op wat zich ter plaatse had afgespeeld sinds de Zesdaagse Oorlog – was daarmee afgerond. Toen was secretaris-generaal Martin Ennals aan zet. Hij moest vanuit Londen in samenspraak met zijn dagelijks bestuur bepalen hoe het verder moest. De beschuldigingen van foltering gaven alvast stof tot nadenken over verder onderzoek.

Vandaag is het geen geheim dat Israël folterpraktijken toepast, vooral sinds de Eerste Intifada in 1987, waarop een harde repressie volgde. Toch is het fenomeen ouder. Systematische foltering wordt al toegepast sinds de Zesdaagse Oorlog in 1967 en was er dus vanaf het begin van de bezetting geen onbekend fenomeen. Volgens advocate Felicia Langer, die contacten had met Amnesty, doken de eerste klachten op begin 1968. Een Palestijn uit de gevangenis van Hebron vertelde dat hij het slachtoffer was van foltering. In maart 1968 volgde een resem getuigenissen van ex-gevangenen uit Oost-Jeruzalem en verdere klachten bleven later niet uit.¹³ Vanaf toen werd Israël regelmatig beschuldigd het internationaal humanitaire recht met de voeten te treden. Dat recht was nochtans meer dan ooit van toepassing, aangezien het ook uiteenzet aan welke regels een bezettende macht zich dient te houden. Israël werd er voornamelijk van beschuldigd de Vierde Conventie van Genève te schenden, die zich bekommert om het lot van krijgsgevangenen en de bescherming van de burgerbevolking, inclusief in bezet gebied.¹⁴ Dat recht is

Joodse kolonisten in Hebron vegen hun voeten aan verkiezingspropaganda van de Palestijnen, 1996. Foto © Marc De Clercq (Amsab-ISG, Gent)

humanitair geïnspireerd en dient net als de UVRM als houvast voor Amnesty om respect voor mensenrechten af te dwingen, wat toen ook nodig bleek in de bezette gebieden.

Amnesty nam de getuigenissen van foltering serieus, maar alvorens de Israëlische regering te vragen verantwoording af te leggen, ging het eerst na of er een kern van waarheid in schuilde. Daarvoor reisde secretaris-generaal Martin Ennals van 4 tot 9 februari 1969 naar Israël om er samen met Michael Williams onderzoek te voeren in naam van Amnesty. Een van de redenen waarom de secretaris-generaal de missie persoonlijk bijstond, was om een geschil met de Israëlische afdeling van Amnesty International op te lossen. Die had vragen bij de adoptie van de Arabische gewetensgevangene Khalil Toame. Er werd vermoed dat zijn arrestatie deel uitmaakte van een golf van onderdrukking die erop gericht was groepen en personen uit zowel Israël als de bezette gebieden die zich openlijk uitspraken tegen de bezetting, te intimideren en te onderdrukken.¹⁵ Volgens Amnesty was de adoptie een logische en niet-politieke beslissing, die perfect paste binnen het mandaat, omdat de organisatie zeker was dat hij geen geweld had voorgestaan. Dat lag in de lijn van Amnesty's beslissing in 1964 om Nelson Mandela niet langer als gewetensgevangene te beschouwen, omdat hij uiteindelijk zijn toevlucht had genomen tot gewelddadige oppositie. Amnesty had zo aangetoond dat het principe van geweldloosheid

Tijdens een bijeenkomst van Hamas in Ramallah gebruiken militanten de Israëlische vlag als voetveeg, 1996. Foto © Marc De Clercq (Amsab-ISG, Gent)

absoluut prioritair was, hoe onrechtvaardig Mandela's opsluiting ook was. Dat de organisatie in Khalil's geval wilde doorgaan met de adoptie, toont aan dat ze zeker van haar stuk was. De secretaris-generaal trachtte de Israëlische afdeling ervan te overtuigen dat Amnesty via de adoptie van Khalil het Arabisch extremisme zeker niet verdedigde. Volgens de afdeling was Amnesty namelijk te mild voor de Arabieren en te streng voor Israël, maar uiteindelijk legde het zich neer bij de situatie, waardoor het geschil beslecht leek te zijn.

Uiteraard had de missie hoofdzakelijk tot doel te onderzoeken of Arabische gevangenen waren gefolterd. Geen enkel land wordt graag geconfronteerd met dergelijke beschuldigingen en ook in Israël was er wantrouwen jegens de Amnesty-vertegenwoordigers. Ze werden bestookt met vragen van Israëli's die wilden weten of Amnesty ook effectief iets deed om het lot van Joden in Arabische landen te verbeteren. Vooral in Irak werden allerhande burgerlijke rechten en vrijheden van Joden beknot. Als antwoord op Israëls bezorgdheid, benadrukte Amnesty dat de Arabische zijde van het conflict zich ook schuldig maakte aan mensenrechtenschendingen. Om dat argument kracht bij te zetten, voegde Amnesty aan het rapport dat het na de missie opstelde bijlagen toe die illustreerden hoe het ook mensenrechtenschendingen in Irak, Syrië, Libanon en Egypte afkeurde. Het argument dat de organisatie te eenzijdig was in haar onderzoek naar het Midden-Oosten ging alvast niet op in de praktijk.

Speciaal in het kader van Amnesty's missie organiseerde de Israëlische afdeling een etentje, duidelijk op aanmoediging van de regering. Op die manier kreeg de secretaris-generaal de gelegenheid om leden van het Israëlische ministerie van Buitenlandse Zaken en het hoofd van het Israëlische gevangeniswezen te ontmoeten. In navolging daarvan werden de Amnesty-vertegenwoordigers uitgenodigd om gevangenen te bezoeken in Beit Liet en Ramallah, wat hen de gelegenheid bood om de beschuldigingen na te gaan op de meest ideale plaats, zijnde de gevangenis zelf. Na die gevangenisbezoeken concludeerden ze dat de omstandigheden aanvaardbaar leken. Ze gingen er niet van uit dat de vermeende Arabische slachtoffers hadden gelogen, maar namen aan dat de foltering had plaatsgevonden tijdens de ondervragingen vóór de gevangenschap en dat in slechts enkele zeldzame politiebureaus of detentiecentra, maar niet systematisch. Maar in hoeverre waren de twee gevangenisrepresentaties voor het gevangeniswezen in Israël en in hoeverre konden de gevangenen vertellen wat ze wilden, zonder aan represailles te worden onderworpen? Voorlopig zag het er echter naar uit dat de beschuldigingen van foltering niet bevestigd konden worden.

Toch ging Israël niet volledig vrijuit. Amnesty had er naar goede gewoonte ook onderzoek gevoerd naar het algemene klimaat rond politiek gevangenschap. Daaruit concludeerde het dat velen vastzaten zonder proces. Bovendien deden gesprekken met advocaten van vermeende slachtoffers vermoeden dat de Israëlische autoriteiten met hun georchestreerde gevangenisbezoeken niet het volledige plaatje hadden getoond. De advocaten informeerden Amnesty dat hun cliënten mishandeld waren voor de aanvang van hun proces en dat hen vaak de toegang werd geweigerd tot hun advocaat of tot het Internationaal Comité van het Rode Kruis (ICRK). Amnesty was niet overtuigd van Israël's onschuld en nam daarom geen genoegen met de gevangenisbezoeken. De vastberadenheid om met het onderzoek door te gaan, werd bovendien versterkt door haar samenwerking met het ICRK. Dat concludeerde in navolging van gesprekken met Arabische gevangenen zonder de aanwezigheid van de gevangenisautoriteiten, dat de beschuldigingen bevestigd konden worden. Het zag er meer en meer naar uit dat er wel degelijk sprake was van foltering. Amnesty's aanvankelijk tevreden houding evolueerde naar een kritische en lobbyende houding.

Lobbyen voor een onderzoekscommissie

Naarmate de beschuldigingen zich opstapelden, besloot Amnesty om de Israëlische regering te vragen een formele onderzoekscommissie op te richten. Daarvoor zond de organisatie een kopie van haar rapport naar Israël om de regering de kans te geven al dan niet in te gaan op het voorstel. Ze stelde echter tegelijk een deadline voorop. Als Amnesty tegen het eind van april 1969 geen positief antwoord had ontvangen, zou het rapport gepubliceerd worden. Door dat embargo in te stellen, hield de organisatie als het ware een troef achter de hand en kon ze de medewerking van de Israëlische regering in zekere zin afdwingen. In dergelijke situaties speelde ze haar bescheiden rol van morele autoriteit uit. De *mobilization of shame* trad in werking. Aan de hand van het rapport bevestigde Amnesty dat het sterk geloofde

in de beschuldigingen. Ondanks de nood aan veiligheidsmaatregelen in politieke en militaire situaties, meende het dat de behandeling van gevangenen conform de UVRM en de Standaard Minimumregels voor de Behandeling van Gevangenen moest zijn. Die laatste waren in 1955 aangenomen op het eerste VN-congres rond misdaadpreventie en behandeling van misdadigers. Er werd opgesomd wat beschouwd werd als een aanvaardbare behandeling van gevangenen. Amnesty had sterke aanwijzingen dat Israël die regels schond en gaf dat ook aan in zijn rapport. Concreet beschreef het de stand van zaken in ondervragingscentra en gevangenis, de duur van de foltering en hoe die verliep, en de namen of pseudoniemen van vermoedelijke folteraars. Daarnaast bevatte het materiaal in Amnesty's bezit ook foto's en medische rapporten over vermeende slachtoffers die hun toevlucht hadden gezocht tot Jordanië en andere buurlanden van Israël.

Bij het lobbyen voor een onderzoekscommissie schuwde Amnesty geen drukingsmiddelen. Een speciaal comité van de Mensenrechtencommissie van de VN maakte namelijk een studie over de behandeling van Arabische gevangenen door de Israëlische autoriteiten en had Amnesty gevraagd bewijs voor te leggen van foltering. Israël zag dat liever niet gebeuren. Het was echter moeilijk voor Amnesty als organisatie met consultatieve status bij de VN om niet op die vraag in te gaan. Het benadrukte wel dat het eerder terughoudend was, maar dat het in ruil had gehoopt op de welwillendheid van Israël om een onderzoekscommissie op te starten. Omdat dat nog niet gebeurd was, besloot de organisatie op de vraag van de VN in te gaan. Het bewijsmateriaal moest enerzijds duidelijk maken dat Amnesty betreurde dat Israël het humanitair recht schond en bevatte anderzijds verwijzingen naar de situatie in Irak. Zo hoopte het ook andere wanpraktijken op de mensenrechtenagenda te plaatsen. Toen echter bleek dat het Mensenrechtencomité geen bijeenkomsten meer hield voor 5 januari 1970, liet Amnesty weten dat het niet aanwezig kon zijn om de bewijzen mondeling te presenteren. Van een schriftelijke getuigenis zag de organisatie af, want ze vreesde dat het secretariaat van de VN dan de verwijzingen naar de behandeling van gevangenen in Arabische gevangenis als irrelevant zou afdoen. Desalniettemin had ze zo aangetoond waartoe ze bereid was.

Uiteindelijk overschreed de Israëlische regering de deadline van april 1969. Pas in augustus 1970 liet ze weten dat ze niet akkoord ging met het rapport. Haar eigen onderzoek had uitgewezen dat de beschuldigingen ongegrond waren. Ze deed de anonieme getuigenissen dan ook af als 'wilde beschuldigingen' en vijandige propaganda vanuit Arabische hoek tegen de Israëlische staat, zonder echter Amnesty te beschuldigen een verspreider van propaganda te zijn. Alles samengenomen vonden de Israëlische autoriteiten dat de beschuldigingen wegens gebrek aan geloofwaardigheid niet als basis konden dienen voor een gerechtelijk onderzoek. In een algemene teneur van verontwaardiging zette Israël zo als het ware een tegenoffensief in. De regering vond het jammer dat Amnesty de verkeerde indruk verspreidde dat het rapport gebaseerd was op feiten. Israël zag dan ook het nut niet in van publicatie en hoopte dat de organisatie dat achterwege zou laten. Het land had schrik dat citaten uit hun context gerukt zouden worden om propagandadoeleinden van Arabieren

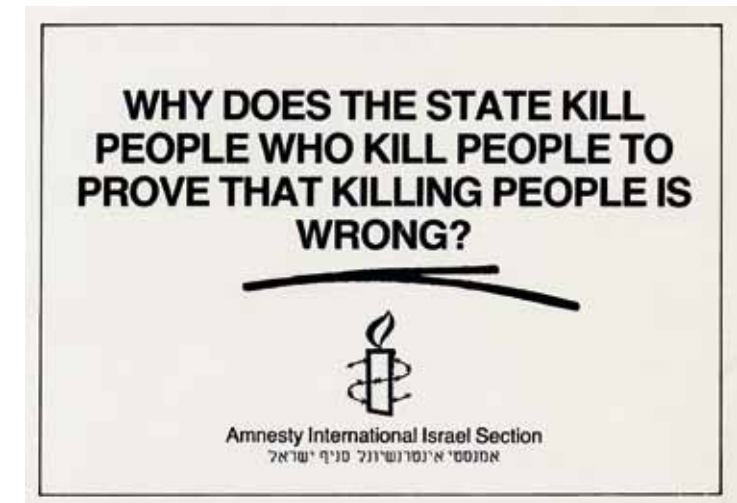
of Arabisch-gezinden te dienen. Het zag ernaar uit dat de Israëlische regering niet vlug akkoord zou gaan met de oprichting van een onderzoekscommissie en dat Amnesty nog heel wat lobbywerk voor de boeg had.

Toen Israël geen onafhankelijke onderzoekscommissie wilde instellen, vroeg Ennals tijdens een bijeenkomst van de VN in New York eind september 1969 aan Netanel Lorch, de Israëlische ambassadeur, of Israël akkoord ging met Amnesty's eigen onderzoekscommissie. Amnesty zou ook dat onderzoek niet alleen voeren, want het besefte dat het anders nooit kans op slagen had. Daarom stelde de organisatie voor om er een eminent Israëlisch jurist bij te betrekken van het kaliber van rechter Haim Cohn van het Israëlische Hoogerechtshof, dat deel uitmaakte van de meest liberale componenten in het land. Het speelde historisch gezien een belangrijke rol in de garantie en uitbreiding van de burgerlijke en mensenrechten in Israël, waarbij het zelfs de reputatie kreeg van *guardian of human rights*.¹⁶ Het nieuwe voorstel toonde aan dat het onderzoek volgens Amnesty het best werd gevoerd door niet-politiek gemotiveerde personen, in tegenstelling tot het vorige voorstel waarbij de kans op betrokkenheid en partijdigheid groter was. Door de onderhandelingen met Lorch, die op diens eigen vraag hadden plaatsgevonden, ging Ennals ervan uit dat Amnesty het fiat had gekregen van de Israëlische regering via haar delegatie in New York om het tweede voorstel in de praktijk om te zetten.

Raanan Sivan, consul-generaal van de Israëlische ambassade in Londen, zag de zaak echter anders. Daardoor zag het ernaar uit dat ook een onderzoekscommissie van Amnesty zelf niet in het verschiet lag. Sivan verklaarde dat hij niet kon bevestigen dat de Israëlische regering akkoord ging met Amnesty's wens. Ook rechter Haim Cohn wilde niet meewerken, omdat hij zijn rol te onduidelijk vond en omdat Amnesty volgens de Israëlische wetgeving als buitenstaander niet gemachtigd was een onderzoekscommissie op te richten in Israël. Uit zijn reactie viel niet expliciet af te leiden dat hij Amnesty's plan volledig afschoot, maar er was toch weinig enthousiasme te bespeuren. Die terughoudendheid verklaarde de rechter deels door te wijzen op wat hij de *Greuelpropaganda* van de Arabieren tegen Israël noemde. Hij weigerde deel te nemen aan een onderzoekscommissie die tot doel had beschuldigingen door Arabieren na te trekken. Volgens hem waren die onderdeel van Arabische propaganda tegen Israël en dus 'not worth the while of any self-respecting commission of inquiry'.¹⁷ Amnesty kreeg dus ook bij de rechter nul op het rekest. Voor iemand die door Martin Ennals als een sympathisant van Amnesty werd bestempeld, was dat toch een teleurstellend antwoord.

Externe ontevredenheid: politieke inmenging

Ondertussen gingen er binnen Amnesty ontevreden stemmen op over de hele gang van zaken. Eric Baker, de voorzitter van de Britse afdeling, betreurde het uitstel van de publicatie van het rapport. Het was Amnesty's eerste plicht om zich in te zetten voor de gevangenen, die niet gefolterd mochten worden. Regeringen die daarvan

Postkaart van de Israëlische afdeling van Amnesty International, ongedateerd. (Amsab-ISG, Gent)

beschuldigd werden, zouden er steeds alles aan doen om te voorkomen dat dat aan het licht kwam. Als dat mislukte, zouden ze hun handen in onschuld proberen te wassen en de beschuldigingen in twijfel trekken. Daarbij zouden ze elke kans aangrijpen om de publicatie uit te stellen. Met Israël was het niet anders, meende hij. De Israëlische regering deed er alles aan, 'with a skill worthy of note', Amnesty te weerhouden haar rapport te publiceren.¹⁸ Baker was zich bewust van het aanzienlijk aantal mensen dat, zonder zelf Joods te zijn, verknocht was aan Israël en geen kritiek op het land kon verdragen. Zij zouden er volgens hem alles aan doen om geen enkele vorm van laster over Israël aan het licht te brengen. Hij ging er dan ook niet mee akkoord dat Amnesty ook maar een beetje zou afwijken van zijn plicht door een compromis te sluiten met de Israëlische regering.

Ook vanuit politieke hoek kwam er kritiek op de trage gang van zaken. Christopher Mayhew, Brits parlementslid en tevens lid van Amnesty, vond het normaal dat de Israëlische regering trachtte om de publicatie van het rapport uit te stellen, maar was het er niet mee eens dat de Israëlische regering al zo lang de tijd had gekregen om de aanbevelingen in het Amnesty-rapport te bestuderen. Hij wond er geen doekjes om dat hij sympathiseerde met de Arabieren. Mayhew stond in Groot-Brittannië dan ook gekend als verdediger van de Arabische zaak.¹⁹ Hij speelde een leidende rol in de bevordering van de relaties tussen Groot-Brittannië en de Arabische wereld. Hij vond het jammer dat Amnesty de reputatie van de Israël's als het ware publiekelijk had gezuiverd door het rapport (nog) niet te publiceren en in de pers aanvankelijk mee te delen tevreden te zijn over de gevangensterstanden in Israël. Dat hij het meende, bleek uit zijn waarschuwing: als Amnesty niet besliste tot publicatie, zouden hij en zijn collega's in het Britse parlement het gerechtvaardigd vinden hun kritiek op Amnesty openbaar te maken.²⁰ Ian Gilmour, tevens Brits parlementariër en lid van de Britse afdeling van Amnesty, was het eens met Mayhew. De Israëlische

regering diende op dezelfde manier behandeld te worden als andere regeringen en het rapport moest gepubliceerd worden.²¹ Martin Ennals betreurde het dat Ian Gilmour als oude vriend van Amnesty een verkeerd beeld had over de kwestie en wees erop dat de Israëlische regering op exact dezelfde manier behandeld werd als om het even welke andere regering. Het doel van dergelijke rapporten was in de eerste plaats de vrijlating van gewetensgevangenen of de verbetering van de gevangenisomstandigheden. Publicatie zou de onderhandelingen met de regeringen in kwestie als een zeepbel uiteen doen spatten en alleen maar contraproductief werken.

Amnesty's tweede missie naar Israël

Eind november 1969 kon Amnesty er geen genoegen meer mee nemen dat er nog steeds geen onderzoekscommissie was. De organisatie kreeg de indruk dat de Israëlische regering trachtte om zowel de publicatie van het rapport als verder onderzoek zo lang mogelijk uit te stellen. Dat, in combinatie met de kritiek van zowel binnen de organisatie zelf als vanuit politieke hoek, deed Amnesty besluiten om opnieuw meerdere vertegenwoordigers naar het Midden-Oosten te sturen om het originele rapport over Israël up-to-date te houden. Er was veel tijd verstreken en er bleven klachten en beschuldigingen opduiken, waardoor er nood was aan verder onderzoek. Dus reisde de Amnesty-delegatie terug naar Libanon en Jordanië om Arabische slachtoffers te interviewen, en vervolgens naar Israël (van 8 tot 17 januari 1970), waar ze hulp vroeg aan Jacques Moreillon van het ICRK om ervoor te zorgen dat personen die bereid waren bewijzen te leveren aan Amnesty, niet mishandeld zouden worden omwille van hun getuigenis. Verder ontmoette ze opnieuw rechter Haim Cohn, die hen toevertrouwde dat premier Golda Meir een ontmoeting zou hebben met allerlei ministers om te overwegen actie te ondernemen op basis van de beschuldigingen. Dat Amnesty dergelijke bijeenkomst kon 'afdwingen', toont enerzijds aan dat het al in de beginjaren moreel gezag uitoefende en anderzijds dat de *mobilization of shame* vruchten afwierp, althans als de bijeenkomst daadwerkelijk leidde tot een consensus om een onderzoek te starten. En daar wrong het schoentje. Uiteindelijk slaagde men daar tijdens Amnesty's missie niet in.

Na de tweede missie gaf Amnesty de regering nog tot 25 februari 1970 de tijd om het verzamelde bewijsmateriaal te bestuderen. Eind januari 1970 lieten de Israëlische autoriteiten echter al weten dat ze het jammer vonden dat Amnesty pas toen de namen van de vermeende slachtoffers bekend had gemaakt. Het ministerie van Buitenlandse Zaken vroeg daarom begrip, omdat het moeilijk was onderzoek te voeren naar beschuldigingen van meer dan een jaar oud. Amnestylid Anthony Marreco vond het echter ongeoorloofd van Israël om te beweren dat het laat was om de feiten nog degelijk te kunnen onderzoeken. Hij riep daarbij de herinnering op aan de ontvoering van Adolf Eichmann, die Israël per slot van rekening zelf ook pas na twintig jaar veroordeeld had. Het was Amnesty's plicht erop toe te zien dat Israël ook folteraars uit eigen land strafte, zo vond hij.²² Desalniettemin liet het ministerie weten bereid te zijn om onder voorwaarden de zaak te onderzoeken.

Het deed daarbij een voorstel. Het zou de vermeende slachtoffers toestaan terug te keren naar de bezette gebieden om er hun aanklachten in te dienen volgens de bestaande wettelijke procedures. Dat leek een gul aanbod, maar was voor Amnesty onaanvaardbaar. Het was namelijk niet ondenkbaar dat mensen die gefolterd waren, niet meer wilden terugkeren naar de plaats waar ze hadden geleden en wantrouwig stonden tegenover de Israëlische autoriteiten. Bovendien was Amnesty niet tevreden dat Israël het rapport zou beschouwen als een reeks individuele klachten die onder verschillende wetten en door verschillende rechtbanken zouden worden behandeld. Het was net Amnesty's bedoeling een echte commissie op te richten, die alle klachten zou behandelen als een geheel. Het ging dus om een *non-offer* van de regering.

Publicatie van het rapport

Ondertussen naderde de deadline van 25 februari 1970 gestaag. De dag ervoor kreeg Martin Ennals nog een telefoontje van consul-generaal Raanan Sivan, die uitlegde dat de Israëlische regering een onderzoekscommissie niet per definitie uitsloot. Hij wilde enkel benadrukken dat dat slechts een van de mogelijke opties was en hoopte dat Amnesty zich daarop niet zou blindstaren. De algemene teneur gaf echter aan dat het kwaad al geschied was en dat Amnesty geen verder uitstel meer duldde. Twee dagen voor de deadline maakte dat telefoontje dan ook niet veel meer uit, want op 25 februari 1970 had de Israëlische regering nog steeds geen voorstel voor een onderzoekscommissie gedaan. Daarom stelde Amnesty een rapport op dat zou worden gepubliceerd. Naar goede gewoonte zette de organisatie daarin ook haar inzet voor de mensenrechten in andere staten van het Midden-Oosten uiteen. Uit archiefstukken blijkt dat het rapport pas begin april 1970 werd gepubliceerd, wat aantoonde dat er dus toch nog sprake was van uitstel. Amnesty besliste op 2 april 1970 om over te gaan tot publicatie. De organisatie verkondigde haar standpunt al een jaar en vertraagde zo haar eigen actie, om Israël de tijd te geven de voorstellen in overweging te nemen. Aangezien Israël daar tot dan toe geen gehoor aan had gegeven, concludeerde Amnesty – zij het met de grootste aarzeling – dat verdere vertraging geen zin meer had.

De publicatie zorgde voor heel wat ophef, zowel binnen als buiten de organisatie. Het was uiteraard vooral de Israëlische regering die verontwaardigd was en onmiddellijk zorgde voor een tegenreactie. Zoals beloofd zond Amnesty vlak voor de publicatie het rapport ook aan de Israëlische ambassade, premier Golda Meir, minister van Justitie Jaakov Shapira en aan de Israëlische krant *Haaretz*. De Israëlische ambassadeur in Londen betreurde de beslissing van de organisatie om haar rapport publiek te maken. Daarenboven beschuldigde hij haar ervan Israël niet op de hoogte te hebben gebracht van haar plannen met het rapport. Dergelijke actie vond hij *unworthy* voor Amnesty.²³ Door een administratieve fout was de ambassade inderdaad laat op de hoogte gebracht van de publicatie. De ambassadeur trad het standpunt van zijn ministerie van Buitenlandse Zaken bij en vond het moeilijk om nog samen te werken met Amnesty. De regering beschuldigde Amnesty ervan

het rapport te hebben gebaseerd op nauwelijks onderzochte beschuldigingen.²⁴ Het klopt dat Amnesty niet in de mate dat het zelf wilde onderzoek had verricht naar de beschuldigingen, maar dat was te wijten aan Israël, dat de oprichting van een onderzoekscommissie meer dan een jaar tegengewerkt had. Desalniettemin hadden de Amnesty-onderzoekers voldoende bewijzen dat de beschuldigingen gegrond waren.

De publicatie had tot gevolg dat er als het ware een minioorlog werd gevoerd, met de media als strijdtoneel. Verschillende kranten berichtten op 2 april 1970 over Israëls reactie. Onder meer *The Guardian* schreef dat volgens het Israëlische ministerie van Buitenlandse Zaken de publicatie de kans op toekomstige samenwerking met Amnesty ondermijnde.²⁵ Er werd een ware lastercampagne gestart. Israël wilde doen geloven dat Amnesty zich had laten meeslepen in Arabische propaganda tegen de staat. Een duidelijk voorbeeld van wat ik zou omschrijven als de ‘politisering’ van het rapport, waren de beschuldigingen van politieke druk op Amnesty. Die bleven nog een tijdlang aanslepen. In een artikel van 20 april 1970 in *Newsweek* beschuldigden de Israëli’s de Britse afdeling van Amnesty er nog van het rapport vlug te hebben gepubliceerd onder druk van pro-Arabische leden van het Britse parlement.²⁶ Ook volgens Naomi Shepherd, een politiek journaliste van de *New Statesman*, hadden Israëlische ambtenaren openlijk beweerd dat de enige verklaring voor de publicatie de aanwezigheid van een pro-Arabische pressiegroep binnen Amnesty kon zijn.²⁷ Als je dat alles in beschouwing neemt, leek verdere samenwerking met Israël voor Amnesty erg onwaarschijnlijk. De toekomst moest uitwijzen of de relaties beterden eens het heetst van de ‘strijd’ voorbij was.

De nasleep van de missies

Toch was het sinds de publicatie van het rapport niet enkel kommer en kwel. Het rapport lokte ook waardering uit. Een medewerker van het ICRK vertelde dat als onmiddellijk gevolg van de publicatie zijn organisatie de toestemming kreeg om elke Arabische gevangene binnen de eerste maand van zijn arrest te bezoeken. Verder waren er ook aanwijzingen dat de behandeling van Arabische gevangenen erop verbeterd was, onder meer omdat Amnesty geen nieuwe beschuldigingen meer had ontvangen. Aangezien de organisatie een belangrijk aanspreekpunt was voor slachtoffers, leek het aannemelijk dat er inderdaad minder folterpraktijken plaatsvonden. Daarnaast nam in Israël zelf het ongenoegen over de administratie in de bezette gebieden toe. Israëlische uitgeverijen voorzagen in hun kranten meer ruimte voor klachten van Arabieren.

Bovendien lobbyde Amnesty verder voor een onderzoek. Begin mei 1970 ontving het namelijk een telegram uit Jordanië van de Palestijnse Rode-Halve-Maanvereniging, de Palestijnse tak van het ICRK. Die bracht Amnesty op de hoogte van

◀ Affiche van Amnesty International Vlaanderen, uitgegeven voor het 60-jarig bestaan van de Universele Verklaring van de Rechten van de Mens in 2008. (Amsab-ISG, Gent)

een hongerstaking van Palestijnse Arabieren in Israëlische gevangenen, uit protest tegen hun wrede behandeling. Ze hoopte op een tussenkomst van Amnesty. Een dag eerder had de organisatie al een telegram ontvangen van Abdel Khalek Hassouna, secretaris-generaal van de Arabische Liga, die verwees naar de bijeenkomst van de Arabische Permanente Mensenrechtencommissie, die besloten had om de hulp van Amnesty in te schakelen. Abdel Khalek Hassouna wilde aantonen dat de Israëlische bezettingsmacht gewoon doorging met de schending van de Conventies van Genève en van de UVRM.²⁸ Een briefwisseling tussen Amnesty en de Israëlische ambassadeur werd in juli 1970 beëindigd met een schrijven waarin de ambassadeur herhaalde dat de Israëlische regering niet wenste samen te werken met Amnesty. Ze meende nog steeds dat de bestaande wettelijke procedures in Israël volstonden om de beschuldigingen aan te pakken en dat er geen nood was aan een onderzoekscommissie. Daar kon Amnesty niet veel meer tegenin brengen. Het zag ernaar uit dat de organisatie haar wens niet vervuld zou worden.

Hoewel de verontwaardiging over het rapport vrij lang aansleepte, was tegen eind maart 1971 de meeste heisa voorbij. Een onderzoekscommissie zat er ondanks alle pogingen niet aan te komen en bovendien lagen de beschuldigingen steeds verder in het verleden. Het was zinloos een nieuwe missie te zenden, aangezien er geen nieuw bewijsmateriaal meer was opgedoken. Het enige wat Amnesty nog kon doen, was contacten onderhouden met mensenrechtenorganisaties die de situatie opvolgden. Een van die organisaties was de Israeli League for Human and Civil Rights, een centrum dat zich met zulke beschuldigingen bezighield. Sinds augustus 1970 was dr. Israel Shahak, een overlevende van de Holocaust, voorzitter van deze Israëlische ngo. Als fervent tegenstander van het Israëlische bezettingsregime, beloofde hij Amnesty om bewijsmateriaal te verzamelen. Hij vergeleek als een van de eersten de situatie van de Palestijnen met die van de zwarten onder het Zuid-Afrikaanse apartheidregime. Hij vond het Israëlische regime wreed en repressief en ging zelfs zo ver de Israëlische regering te vergelijken met het naziregime.²⁹ Amnesty verwelkomde zijn medewerking in haar verdere werkzaamheden rond Israël. De organisatie achtte het raadzaam er verder voor te ijveren dat de Israëlische regering duidelijke wettelijke procedures omschreef die het eventuele toekomstige slachtoffers mogelijk maakte hun klachten te laten onderzoeken. Amnesty besloot een onderzoekscommissie niet meer na te streven, omdat er door het uitstel van de Israëlische regering weinig kans was dat dat nog zou worden verwezenlijkt.

Zelfbeschikkingsrecht voor de Palestijnen?

Tijdens de onderhandelingen voor een onderzoekscommissie zette Amnesty nooit expliciet uiteen wat het standpunt van de organisatie was ten aanzien van een Palestijnse staat. Ze beweerde geen interesse te hebben in het politieke karakter van een staat en was in de eerste plaats bezorgd om de mensenrechten. Als je daarbij in aanmerking neemt dat ze zich nooit formeel uitgesproken had tegen het apart-

heidsregime, was het dus te verwachten dat ze ook geen standpunt innam voor of tegen de oprichting van een Palestijnse staat. Het duurde nog tot 1979 alvorens die discussie losbarstte binnen de organisatie.

In februari 1979 werd binnen Amnesty een algemene discussie gevoerd over het Midden-Oostenbeleid. Het was vooral Jan Postema van de Nederlandse afdeling die daarover graag een debat op gang wilde trekken. Volgens hem was er een specifieke strategie nodig voor wat Israël en de Palestijnen betrof. Ennals argumenteerde dat de hoofdbezorgdheid de Palestijnse gevangenen waren. Net zoals Amnesty toen inzat met de mensenrechten van de Koerden, zonder daarbij een politiek standpunt in te nemen over de oprichting van een Koerdische staat, was het evenmin de bedoeling een positie in te nemen over een Palestijnse staat. Daarop brak de discussie los. Jan Postema vroeg zich af of de Palestijnen niet het recht hadden op hun eigen staat, waarbij hij verwees naar het Zuid-Afrikaanse ‘thuisland’ Transkei. John Humphreys, het hoofd van de onderzoeksafdeling voor het Midden-Oosten, vroeg zich af of het wel een goed idee was voor Amnesty om zich in te laten met dergelijke discussies. Waltraud Dumont du Voitrel van diezelfde onderzoeksafdeling, vond echter dat de Palestijnse kwestie een individuele aanpak verdiende. Ennals gaf echter duidelijk te kennen dat Amnesty bezorgd was om het lot van gevangenen en dat betrokkenheid in nationalistische kwesties buiten het mandaat van de organisatie lag. Amnesty was eerder bezorgd om de gevolgen van dergelijke problemen dan om de problemen zelf.³⁰ Het pleit was daarmee beslecht. Amnesty sprak zich niet uit over een Palestijnse staat. Die discussie en het uiteindelijke standpunt bewijzen dat de organisatie, net als andere ngo's, zichzelf ziet als neutrale onderzoeker en geen interesse heeft in het politieke karakter van een staat.

Conclusie

Sinds het ontstaan van de organisatie in 1961 gelooft Amnesty dat regeringen zich schamen als ze publiekelijk aan de kaak worden gesteld omwille van mensenrechtenschendingen, en dat het erop aankomt dat schaamtegevoel te ‘mobiliseren’ (*mobilization of shame*). Daarbij ziet het zichzelf als bewaker van het internationaal recht en niet als een verdediger van bepaalde ideologieën, al menen sommigen dat Amnesty impliciet de waarden van de democratie verdedigt. Toch trachtte Amnesty zich steeds politiek neutraal op te stellen en slaagde het daar tijdens de Koude Oorlog vrij goed in. Ook wat betreft de inzet voor de mensenrechten van de Palestijnen in de bezette gebieden, trachtte de organisatie zich van meet af aan op te stellen als een onpartijdige en onafhankelijke ngo. Als uitwas van de Zesdaagse Oorlog in 1967 zorgde de Israëlische bezetting voor misnoegen bij Amnesty, omwille van de mensenrechtenschendingen door het militaire regime, gelegitimeerd door de Defence Emergency Regulations uit 1945. Samen met haar deelname aan de Internationale Conferentie over de Rechten van de Mens in Teheran in 1968, bracht dat de organisatie ertoe missies naar het Midden-Oosten op te zetten, waarmee ze informeerde naar mogelijke foltering van Arabische gevangenen door Israëlische autoriteiten.

Amnesty startte een onderzoek en ontmoette begin 1969 prominente figuren uit de Israëlsche maatschappij, met wie de contacten vlot verliepen. De organisatie moest zichzelf echter continu verdedigen en Israël verzekeren dat ze zich ook inzette voor de rechten van Joden in Arabische landen. Uiteindelijk besloot ze te lobbyen voor een formele Israëlsche onderzoekscommissie, maar Israël kondigde pas maanden later aan dat Amnesty misleid was door Arabische propaganda. Dat Amnesty het onderzoeksrapport ondertussen nog niet gepubliceerd had, toont aan dat het geduldig was en Israël de kans gaf de beschuldigingen eerst zelf te onderzoeken. De kwestie bleef echter aanslepen zonder dat er concrete resultaten werden geboekt. Het engelengeduld van de organisatie leek onuitputtelijk. Als het echt partijdig was, had Amnesty het rapport hoogstwaarschijnlijk vlugger gepubliceerd, maar een goede verstandhouding met de Israëlsche autoriteiten was onontbeerlijk om een onderzoekscommissie te verkrijgen. Toen die uitbleef, lanceerde de organisatie zelfs een nieuw voorstel, wat nogmaals getuigt van haar geduld.

Ondertussen kreeg de organisatie echter af te rekenen met kritische stemmen. Een deel van de Britse politieke wereld eiste de publicatie van het rapport en ook intern gingen er stemmen op om het rapport zo vlug mogelijk te publiceren. In het algemeen kreeg men de indruk dat de Israëlsche regering de onderhandelingen vertraagde in de hoop de publicatie van het rapport te voorkomen. De sfeer werd grimmiger. Om schot in de zaak te krijgen, startte Amnesty een nieuw onderzoek in Israël. Ondanks contacten met het Israëlsche ministerie van Buitenlandse Zaken bereikte het wederom geen consensus over een onderzoek. Dat bracht Amnesty er uiteindelijk toe het rapport toch te publiceren, wat de relatie met Israël verzuurde. Verdere onderhandelingen met de Israëlsche autoriteiten gingen vanaf toen een onzekere toekomst tegemoet.

In elk geval werd Israël en de nieuwe situatie in het Midden-Oosten die uit de Zesdaagse Oorlog voortvloeide, vanaf toen een constante in Amnesty's beleid. Daarbij dient tot slot te worden opgemerkt dat Amnesty tot februari 1979 geen duidelijk beleid had rond de Palestijnse kwestie en er evenmin een duidelijk standpunt over innam. Pas in februari 1979 bevestigde de secretaris-generaal dat Amnesty's hoofdbezorgdheid het welzijn van gevangenen was. De organisatie sprak zich bijgevolg niet uit over een Palestijnse staat. Mensenrechten, en niet nationalistische kwesties, staan voor Amnesty centraal.

- 1 Neera CHANDHOKE, *State and Civil Society. Explorations in Political Theory*, New Delhi: Sage, 1995, p. 108.
- 2 Morton E. WINSTON, Assessing the Effectiveness of International Human Rights NGOs. In: *NGOs and Human Rights: Promise and Performance*, Philadelphia: University of

- Pennsylvania Press, 2001, p. 25; Makau MUTUA, Human Rights International NGOs. A Critical Evaluation. In: *NGOs and Human Rights [...]*, p. 152.
- 3 Thomas KEENAN, Mobilizing Shame. In: *The South Atlantic Quarterly*, 103(2004)2-3, pp. 435-437.

- 4 Egon LARSEN, *De geketende vlam. Geschiedenis van Amnesty International*, Amsterdam: De Arbeiderspers, 1978, p. 11.
- 5 Makau MUTUA, Human Rights [...], pp. 155-156.
- 6 Andrew S. THOMPSON, Beyond Expression. Amnesty International's Decision to Oppose Capital Punishment, 1973. In: *Journal of Human Rights*, (2008)7, p. 330.
- 7 Tom BUCHANAN, 'The Truth Will Set You Free'. The Making of Amnesty International. In: *Journal of Contemporary History*, 37(2002)4, p. 587.
- 8 Egon LARSEN, *De geketende vlam [...]*, pp. 162-164.
- 9 Makau MUTUA, Human Rights [...], p. 159.
- 10 Yvonne SCHMIDT, *Foundations of Civil and Political Rights in Israel and the Occupied Territories*, München: GRIN, 2001, pp. 312-313.
- 11 United Nations Conference on Human Rights, Teheran, April 22 to May 13, 1968: Proclamation of Teheran. In: *The American Journal of International Law*, 63(1969)3, p. 674.
- 12 Ibrahim AL-JAZY, The Arab League and Human Rights Protection. In: *Democracy, the rule of law and Islam*, Den Haag: Kluwer Law International, 1999, p. 213.
- 13 Felicia LANGER, The History of the Legal Struggle against Torture in Israel. In: *Torture. Human Rights, Medical Ethics and the Case of Israel*, New Jersey: Zed Books Ltd., 1995, p. 75.
- 14 Esther R. COHEN, *Human Rights in the Israeli-Occupied Territories (1967-1982)*, New Hampshire: Manchester University Press, 1985, p. 28.
- 15 A.S. BOBER, Arabs in Israel. In: Letters to the Editor. In: *Transition*, (1968)35, pp. 13-14.
- 16 Ilan PELEG, Ethnicity and Human Rights in Contemporary Democracies, Israel and Other Cases. In: *Negotiating Culture and Human Rights*, New York: Columbia University Press, 2000, p. 323.
- 17 IISG, Archief Amnesty International, CAT-campaign – Israel, Brief van Justice Haim Cohn naar Martin Ennals, 07/11/1969.
- 18 IISG, Archief Amnesty International, CAT-campaign – Israel, Brief van Eric Baker aan Martin Ennals, 04/01/1970.
- 19 Stella BORNSTEIN, Champions of the Arab Cause in Britain. In: *Patterns of Prejudice*, 4(1970)3, pp. 1-3.
- 20 IISG, Archief Amnesty International, CAT-campaign – Israel, Brief van Christopher Mayhew naar Martin Ennals, 17/11/1969.
- 21 IISG, Archief Amnesty International, CAT-campaign – Israel, Brief van Ian Gilmour naar Martin Ennals, 19/11/1969.
- 22 IISG, Archief Amnesty International, CAT-campaign – Israel, Brief van Anthony Marreco naar Martin Ennals, 12/02/1970.
- 23 IISG, Archief Amnesty International, CAT-campaign – Israel, Telegram van Aharon Remez naar Martin Ennals en Sean MacBride, 02/04/1970 (Embassy of Israel, London).
- 24 IISG, Archief Amnesty International, CAT-campaign – Israel, *Text of statement made by the Israeli Ministry for Foreign Affairs' Spokesman in reply to questions regarding the AI Report, 2 April 1970 (Embassy of Israel, London)*.
- 25 *The Guardian*, 02/04/1970.
- 26 *Newsweek*, 20/04/1970.
- 27 Naomi SHEPHERD, Israel and the Amnesty Affair. In: *New Statesman*, 04/1970.
- 28 IISG, Archief Amnesty International, *International Executive Committee, Post Office Overseas Telegram (from Cairo, 3 May)*, folder 48.
- 29 Michael GALCHINSKY, *Jews and Human Rights. Dancing At Three Weddings*, Maryland: Rowman & Littlefield Publishers, 2008, p. 122.
- 30 IISG, Archief Amnesty International, *Indexed Documents. MDE 01/02/78. Meeting of Middle East Coordinators, London, at the IS, 18-19 February 1979*.